

Ореста Карпенко, Оксана Яців

**ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ
МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧА
(1894 – 1966 рр.)**

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 7 від 27 червня 2019 р.)

Рецензенти:

Невмержицька О.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Стражнікова І.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки імені Б. Ступарика ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Янкович О.І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Карпенко О., Яців О. Педагогічні ідеї Миколи Шлемкевича
К 26 (1894 – 1966 рр.) : монографія. Серія «Педагогіка в іменах». Випуск 5. – Дрогобич: Півсвіт, 2019. – 232 с.

ISBN 978-617-7835-06-5

У монографії на основі широкої джерельної бази систематизовано педагогічні ідеї М. Шлемкевича у галузі історії педагогіки, теорії та методики виховання; на основі науково обґрунтованих критеріїв (активна громадянська позиція, еволюція ідей щодо важливості педагогічної антропології, шляхів формування світоглядних орієнтирів людини) виокремлено три етапи розвитку його педагогічних ідей; висвітлено пріоритети культурно-просвітницької діяльності (ідеал виховання, національна свідомість, патріотизм, родина, етнокультурна самобутність українців в умовах діаспори) та їх роль у формуванні національної свідомості українців. Окреслено актуальність і перспективи творчого використання педагогічних ідей та творчої спадщини М. Шлемкевича для сучасного освітнього простору України.

Для дослідників у галузі історії педагогіки, теорії і методики виховання, студентів та аспірантів закладів вищої педагогічної освіти, усіх, хто цікавиться проблемами виховання підрастаючих поколінь.

УДК 37(091)(477)(092)»1894/1966»(043.3)

© Карпенко О.Є., 2019

© Яців О.І., 2019

© Півсвіт, 2019

ISBN 978-617-7835-06-5

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень 5

Передмова 7

РОЗДІЛ 1 ПОСТАТЬ МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧА В КОНТЕКСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1. Історіографія проблеми	15
1.2. Життєвий і творчий шлях М. Шлемкевича на тлі суспільно-політичного життя Галичини та української діаспори.....	31
1.3. Методологічні проблеми осмислення буття людини у концепції М. Шлемкевича	57
Висновки до розділу 1	73

РОЗДІЛ 2 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧА

2.1. Педагогічна антропологія М. Шлемкевича	77
2.2. Виховний ідеал у філософсько-творчій візії М. Шлемкевича.....	91
2.3. Етнопедагогічні та етнопсихологічні засади виховання характеру української дитини в спадщині М. Шлемкевича.....	103
2.4. М. Шлемкевич про практичні засади розвитку духовної сфери українців	117
Висновки до розділу 2	128

РОЗДІЛ 3

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ М. ШЛЕМКЕВИЧА ТА ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ ЙОГО СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

3.1. Пріоритети культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича.....	132
3.2. Актуальність творчої спадщини М. Шлемкевича для сучасного освітнього простору України	149
Висновки до розділу 3	169
ВИСНОВКИ	173
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	179
ДОДАТКИ	205
SUMMARY	227

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЗДА – З'єднані Держави Америки
КДД – Клуб демократичної думки
МУР – Мистецький Український Рух
НТШ – Наукове товариство імені Шевченка
ОДУМ – Об'єднання демократичної української молоді
ОУН – Організація українських націоналістів
СКВОР – Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада
СКВУ – Світовий Конгрес Вільних Українців
СУНД – Союз українських національних демократів
УВС – Українська виховна система
УККА – Український конгресовий комітет Америки
УНДС – Український національно-державний союз
УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання
УНР – Українська Народна Республіка
УНРада – Українська Національна Рада
УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія
УЦК – Український центральний комітет
ФНЕ – Фронт національної єдності

ПЕРЕДМОВА

«Мистецтво виховання спирається на науку. Як мистецтво складне і обширне, воно спирається на безліч обширних і складних наук...і як мистецтво ж, воно прагне до ідеалу, що вічно досягається й ніколи цілком недосяжний: до ідеалу досконалої людини»

К. Ушинський

Реалізація завдань вітчизняної освіти передбачає формування у дітей та молоді високодуховного світогляду, національної свідомості, патріотизму, зумовлює ґрунтовну світоглядну підготовку підростаючого покоління до життєдіяльності, що відповідає запитам практики і спонукає до пошуку ціннісних орієнтирів, творчого підходу до використання різноманітних чинників розвитку духовних сил людини, відчуття відповідальності за власні вчинки. У розв'язанні життєвих проблем людини педагогічна наука посиляється на мудрість народу, надбання поколінь науковців, використовує нагромаджений досвід і сучасну практику організації освітнього процесу, уявлення про тенденції та перспективи розвитку української освіти задля формування свідомого представника національної культури, патріота держави.

Важливим завданням сьогодення є аналіз багатого історико-педагогічного досвіду формування особистості, невинного пошуку українського виховного ідеалу у різні історичні періоди (в умовах відсутності державності й обмежень свобод особистості). Визначення духовних і національних орієнтирів розвитку українського суспільства потребує нового педагогічного погляду, який спирається на досвід виховання українського народу, етно-

педагогічні й етнопсихологічні засади, та обґрунтування педагогічного інструментарію його реалізації в умовах сьогодення.

Історико-педагогічні дослідження дають змогу системно підійти до аналізу персоналій, доповнити історико-педагогічну науку і теорію виховання новими філософським підґрунтям, методологічними підходами, педагогічними ідеями. У цьому контексті глибиною поглядів і різнобічністю діяльності у вітчизняному культурному та педагогічному просторі вирізняється постать Миколи Шлемкевича (1894–1966) – українського науковця, філософа, педагога, публіциста, редактора, громадського діяча. Його творчий доробок є вагомим внеском у розвиток філософії освіти та педагогічної антропології, спрямованих на розкриття еволюції становлення особистості, формування й удосконалення людини в системі виховання, навчання та розвитку.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що історіографія дослідження творчої спадщини М. Шлемкевича – різновекторна й багатогранна. С. Грабовський [56; 57] досліджує світоглядні ідеї М. Шлемкевича щодо рис української ментальності; О. Онацький аналізує його фундаментальні погляди на українську емоційність [249]; О. Кульчицький – на світовідчуття українців [249]; С. Білокінь, В. Дорошенко – на красу й глибину української душі [249]; Б. Цимбалістий – на специфіку традиційного родинного життя [249]. В. Артюх зробив спробу екзистенціальної інтерпретації світоглядних ідей вченого [8]. П. Берко та М. Дзера розкрили його світоглядні позиції крізь призму антропологічної установки [13]. Інтерпретацію педагогічних ідей українських діячів кінця XIX – першої половини XX ст. на тлі суспільно-політичного життя Галичини висвітлюють Т. Завгородня [83], В. Кемінь [133], З. Нагачевська [177], В. Кравець [148; 149], М. Пантук [189], Б. Ступарик [233; 235], М. Чепіль [268; 269; 270] та ін.

Однак попри наявні напрацювання педагогічні ідеї та культурно-освітня діяльність М. Шлемкевича не була предметом окремого дослідження. Доцільність дослідження також підтверджують виявлені суперечності між:

– об'єктивною потребою української спільноти ефективно розв'язувати проблеми виховання підростаючого покоління та недостатністю осмислення історичного розвитку виховного іде-

алу, що перешкоджає виробленню науково обґрунтованих стратегій виховання;

– задекларованими гуманістичними й національними цінностями та відсутністю механізмів їх прищеплення в освітніх і позашкільних інституціях України, здатних допомогти сучасному поколінню українців здолати економічну й духовну кризу;

– визнаною важливістю формування світогляду молодшої людини і внутрішнім дисбалансом між його окремими компонентами.

Зважаючи на актуальність означеної проблеми та її недостатнє вивчення, а також необхідність подолання виявлених суперечностей автори роблять спробу розкрити та узагальнити педагогічні ідеї Миколи Шлемкевича задля творчого використання їх в сучасному освітньому просторі.

Розуміючи складність та багатоплановість досліджуваної проблеми, головну увагу зосереджено на історіографії досліджуваної проблеми, визначенні соціокультурних чинників формування світогляду, пріоритетах культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича на тлі суспільно-політичного життя Галичини і діяльності української діаспори та виокремленні етапів розвитку його педагогічних ідей; висвітленні сутності педагогічної антропології і виховного ідеалу у творчому доробку М. Шлемкевича, їх ролі у формуванні національної свідомості українців; розкритті етнопедагогічних та етнопсихологічних засад виховання характеру української дитини, практичних засад розвитку духовної сфери українців у спадщині М. Шлемкевича; окресленні можливостей творчого використання науково-педагогічного доробку М. Шлемкевича для сучасного освітнього простору України.

Об'єкт дослідження педагогічної персоналії Миколи Шлемкевича (1894–1966 рр.) є наукова та культурно-просвітницька діяльність українських учених XX ст. у контексті розвитку вітчизняної педагогіки та світового історико-педагогічного процесу.

Методологічну основу дослідження становлять теорія наукового пізнання, світоглядні й загальнонаукові положення, що ґрунтуються на філософії освіти, виховання й розвитку, діалектичній єдності, взаємозв'язку і взаємозумовленості історичних

Розділ 1

ПОСТАТЬ МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧА В КОНТЕКСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

У розділі проаналізовано стан дослідження педагогічних ідей і культурно-просвітницької діяльності чільного представника української культури М. Шлемкевича у вітчизняній і зарубіжній літературі та обґрунтовано його внесок у процес національного відродження, збереження та розвитку етнокультурної самобутності українців. З'ясовано чинники, що сприяли формуванню науково-педагогічного світогляду М. Шлемкевича на тлі суспільно-політичного життя Галичини й української діаспори: родинне середовище, соціокультурні умови (свобода вибору, релігія, віра, праця над собою, збереження традицій), соціальне оточення (модернізація суспільства, особливості національного типу мислення, спілкування, поведінки; національний рух у Галичині та Наддніпрянській Україні й активна громадсько-просвітницька діяльність освітніх діячів тощо). На основі обґрунтованих критеріїв було виокремлено також етапи розвитку його педагогічних ідей.

1.1 Історіографія проблеми

В основних державних освітніх документах (Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) [70], Закон України «Про вищу освіту» [86], Закон України «Про освіту» [87] та ін.) ідеться про потребу виваженої стратегії розвитку україн-

Розділ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧА

У розділі висвітлено педагогічні ідеї творчої спадщини М. Шлемкевича й визначено можливості використання доробку вченого в умовах трансформації просвітницько-виховної системи в Україні та для становлення й розвитку сучасної української освіти. Це втілено крізь призму уявлень дослідника про педагогічну антропологію, виховний ідеал, етнопедагогічні та етнопсихологічні засади виховання характеру української дитини, практичні аспекти розвитку її духовної сфери, що передбачає суттєві зміни в безпосередній практиці усвідомлення ролі людини та традиційних цінностей суспільства у світі, а також веде до збереження й відтворення генофонду нації, активізує роль кожної окремої людини в суспільстві.

2.1 Педагогічна антропологія М. Шлемкевича

На початку ХХІ ст., коли постало завдання з'ясувати у філософському вимірі підвалини майбутнього, визначити пріоритети у ставленні до людини, її природи, а звідси – і ґрунтовно осмислити і переосмислити фундаментальні категорії людського буття, співіснування зі світом, співжиття з іншими людьми та Богом, актуалізувати ті погляди на людину, її внутрішній світ, унікальність, які вже були артикульовані на різних етапах її пізнання і пізнання.

Розділ 3

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ М. ШЛЕМКЕВИЧА ТА ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ ЙОГО СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

У розділі проаналізовано напрями культурно-освітньої діяльності українського науковця. Зазначено, що журналістська й видавнича діяльність М. Шлемкевича, його публікації були джерелом педагогічних поглядів на світоглядну підготовку молодого покоління, особливості становлення в молодих українців національної свідомості, необхідності врахування національних звичаїв і традицій, оволодіння народною культурою і педагогічним досвідом народу, його історією, мовою, на основі яких формується духовне багатство народу.

Виявлено пріоритетні напрями впровадження світоглядних ідей та творчого доробку М. Шлемкевича в сучасну освітню практику як творчу екстраполяцію його уявлень про людину як предмет виховання, а також визначення орієнтирів формування свідомості молодих людей, розширення методичного впливу та вдосконалення шляхів становлення духовності молоді, популяризації виховного потенціалу вченого. Актуальними та доцільними для їх застосування у різних освітньо-виховних інституціях є тенденції розширення арсеналу методів розвитку духовної сфери українців й удосконалення шляхів становлення їхньої моральності, подальшого врахування етнопедагогічних засад й етнопсихологічних особливостей у формуванні характеру української дитини, вико-

Висновки

Узагальнення результатів історико-педагогічного дослідження дали підстави розглядати педагогічні ідеї та культурно-просвітницьку діяльність М. Шлемкевича як органічну складову історії української освіти та педагогіки, сформулювати висновки й окреслити перспективи подальшого дослідження означеної проблеми.

Історіографічний огляд проблеми засвідчує, що до цього часу не проводилося цілісного й усебічного аналізу педагогічних ідей та культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича, не досліджувався його внесок у розвиток історії педагогіки, теорії і методики виховання. На основі опрацювання широкої джерельної бази та використання теоретико-методологічних підходів (біографічний, феноменологічний, герменевтичний, синергетичний, парадигмальний) до вивчення персоналій як одного з найважливіших напрямів історико-педагогічного дослідження доведено, що творча спадщина М. Шлемкевича є цінним джерелом для сучасної педагогічної теорії та практики і є всі підстави вважати її аналіз актуальною історико-педагогічною проблемою.

Формування світогляду М. Шлемкевича та становлення його як науковця і громадсько-просвітницького діяча проходило під впливом суспільно-політичних, культурно-освітніх і соціально-економічних процесів у тогочасній Галичині й українській діаспорі, які сприяли утвердженню у його свідомості чіткого розуміння необхідності систематичної, послідовної, повсякденної боротьби за утвердження української національної ідеї. Виокремлено чинники формування науково-педагогічного світогляду М. Шлемкевича: родинне середовище, соціокультурні умови (свобода вибору, релігія, віра, праця над собою, збереження традицій), соціальне

оточення (модернізація суспільства; особливості національного типу мислення, спілкування, поведінки; національний рух у Галичині та Наддніпрянській Україні й активна громадсько-просвітницька діяльність освітніх діячів; національна історія, мистецтво, література, народні звичаї, обряди і традиції). Це дало змогу ґрунтовніше розкрити педагогічні ідеї та культурно-просвітницьку діяльність ученого, які об'єднує спільна ознака – жертвне служіння українському народові шляхом організації неперервної просвіти і виховання підростаючого покоління.

Аналіз змісту культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича дає підстави стверджувати, що він належить до плеяди визначних українських громадських діячів, науковців, сподвижників національної філософської думки. Обґрунтовано вагомий внесок М. Шлемкевича в національне відродження, збагачення процесів формування особистості людини як свідомого представника національної культури і патріота України, збереження та розвитку етнокультурної самобутності українців, світоглядної підготовки молоді до життєдіяльності.

В основу культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича (літературно-публіцистичної, редакторської, видавничої, громадської) покладено ідеї духовного стану суспільства, характеристика спільноти як важливого осередку становлення світогляду особистості, висвітлення потенціалу культури і становища церкви в еміграції, заклик до свободи як головної умови повноцінного функціонування справедливого суспільства тощо. Культурно-просвітницька діяльність ученого відображала виховні можливості української народної культури.

На основі критеріальних характеристик науково обґрунтовано етапи розвитку педагогічних ідей М. Шлемкевича: перший (1919–1929) – етап теоретичного обґрунтування педагогічної антропології; другий (1929–1945) – етап узагальнення проблеми українського виховного ідеалу; третій (1945–1966) – етап трансформації змістового наповнення виховання характеру української дитини та етнокультурної самобутності українців.

Розкрито педагогічні ідеї творчої спадщини М. Шлемкевича: людина як предмет виховання, орієнтири становлення світогляду молоді, етнопедагогічні та етнопсихологічні засади вихо-

вання характеру української дитини, практичні аспекти розвитку духовної сфери українців. Учений, опираючись на власні переконавання і досвід попередників, зокрема І. Канта, Л. Фойєрбаха, К. Ушинського, обґрунтував важливість педагогічної антропології для формування й удосконалення людей за допомогою засобів виховного впливу. Передумови виховання вбачав у самій моралі, оскільки моральний закон дається людині у вигляді апіорного принципу практичного розуму, реалізація якого залежить від неї самої. Зміст педагогічної антропології, на думку М. Шлемкевича, зумовлений потребою у створенні цілісного й різнобічного погляду на процес і результат виховання людини. Констатовано, що він трактував людину як предмет виховання, істоту двоєдину, що має тіло і душу. Ці вихідні положення називав важливими для осмислення процесу її становлення, формування світогляду, співжиття та побудови стосунків з іншими людьми і Богом. Концепцію людини подав у тісному зв'язку з християнською антропологією, яка репрезентує погляд на людину як на творіння Боже, оскільки саме у межах християнської філософії можливе найповніше осягнення її сутності. У душі людини є добро, правда, шляхетні наміри, здатності, нахили та їх антиподи, однак за християнськими уявленнями вона стає щоразу кращою, вдосконалюється, відповідає за вибір власного життєвого шляху і водночас активною та наполегливою у досягненні своїх цілей. Ядром виховання науковець, педагог і громадський діяч вважав людину, пов'язану різноманітними відносинами з навколишнім світом.

Розкрито головні концепти виховного ідеалу: ціннісні орієнтири (Бог, нація, родина, соціальне середовище, мова, культура, історія, традиції), християнські чесноти (любов, доброта, віра, надія, чесність, працьовитість, милосердя, великодушність), національні прагнення, інтереси, ментальність народу, психологічні властивості (емоційність, вразливість, лагідність, спокій), суспільні якості.

Доведено, що повернення до духовних коренів народу, які ґрунтуються на засадах народності та гуманізму, дало підстави М. Шлемкевичу аргументувати основну ідею побудови піраміди моральних цінностей та забезпечення їхньої гармонійності – це «порядна людина» з розвиненими моральними чеснотами та дотри-

манням законів честі, доброти і милосердя. На його думку, саме на сукупності «порядних людей» (філістерів) тримаються й розвиваються суспільства. Аналізуючи діяльність різних соціальних спільнот (родини, нації, громади, школи, церкви, громадських спілок, молодіжних об'єднань), учений обґрунтував їх визначальну роль у формуванні національної самосвідомості української молоді. При створенні національного культурно-просвітницького середовища рекомендував урахувати передовсім такі його складники, як менталітет, мову, особливості національного типу спілкування, національну символіку, народні звичаї, обряди і традиції, релігію, історію, літературу та фольклор, національне мистецтво, побут, етикет. Переконавав, що формування і розвиток особистості здійснюється через різні види діяльності засобами національної культури.

З'ясовано, що М. Шлемкевич особливу увагу приділяв вихованню характеру української дитини, уважаючи його продуктом культури народу, його літератури, мови, фольклору, архітектури (народ є одночасно й носієм тієї культури); доводив, що існує специфічний спосіб мислення, відчуттів, поведінки, що відрізняють членів одного суспільства від членів іншого. Стверджував, що спільні для нації риси поведінки, реакцій передаються дітям передовсім у родинному оточенні, а українська духовність бере початок саме в родині. Важливими вбачав ціннісні орієнтації, на яких ґрунтується життєдіяльність родини, адже завдяки традиціям української родини зберігається національний дух народу, утверджується повага до матері, предків, рідної мови, культури. Українська мати в становленні та розвитку особистості дитини відіграє значно більшу роль, ніж в інших народів.

Практичні аспекти розвитку духовної сфери української молоді М. Шлемкевич розглядав у зв'язку з ідеєю боротьби за волю України. З-поміж них – пошук способів досягти правди, щастя, гармонії в житті суспільства та кожного українця, повернути їх до духовності, відбудувати довіру один до одного, захищати свої переконання, унеможлилювати примирення з аморальністю, несправедливістю, егоїзмом тощо. Найголовнішими умовами самовизначення людини у способах дії та становлення світогляду учений визнавав свободу вибору, віру та щоденну, копітку працю над собою. Опора на віру в підходах до виховання, на його думку,

передбачає уявлення про важкий шлях через сумніви, пошуки, боротьбу в душі, страждання, прощення, долання перешкод, випробовування себе у вірі до стійких переконань, непохитних ідеалів, міцного світогляду, спокою (на противагу непевності й тривогам), духовного зростання. Розкриваючи практичні способи розвитку духовності для пошуку правди й справедливості в житті, М. Шлемкевич рекомендував проведення бесід, дискусій. Важливого значення надавав ознайомленню з творами українських письменників і поетів, передовсім задля утвердження в свідомості молоді національної ідеї.

Установлено, що педагогічні ідеї М. Шлемкевича співзвучні з концептуальними засадами сучасного національного виховання молоді. Пріоритетними напрямками впровадження його педагогічних ідей та творчого доробку в сучасну освітню практику можна вважати такі: розвиток та вдосконалення поглядів на людину як предмет виховання; визначення чітких орієнтирів формування свідомості молоді з пріоритетом духовних цінностей, стимулювання її моральної самосвідомості й самореалізації в житті; розширення арсеналу методів розвитку духовної сфери українців й удосконалення шляхів становлення їх духовності; врахування етнопедагогічних засад й етнопсихологічних особливостей у формуванні характеру української дитини; використання виховного потенціалу родини – громади – церкви – спільноти, їх соціальної взаємодії у формуванні цінностей, норм і правил життєдіяльності, поступовий перехід від територіальної спільноти до спільноти релігійної, культурної, національної. Доведено, що в умовах трансформаційних процесів системи вітчизняної освіти педагогічні ідеї, творча спадщина та приклад культурно-просвітницької діяльності М. Шлемкевича є актуальними, а їх застосування – доцільним в освітніх інституціях.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок вважаємо ґрунтовне вивчення виховного потенціалу художніх творів М. Шлемкевича, внеску у розвиток видавничої діяльності, висвітлення педагогічних ідей його соратників і послідовників. Результати дослідження є підставою для включення імені Миколи Шлемкевича до хрестоматій, енциклопедій і підручників з історії педагогіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абліцов В. Галактика «Україна» Українська діаспора видатні постаті. Київ: КИТ, 2007. 436 с.
2. Абульханова-Славская К. Деятельность и психология личности. Москва : Наука, 1980. 336 с.
3. Адаменко О. Українська педагогічна наука в другій половині ХХ століття. Луганськ : Альма-матер, 2005. 703 с.
4. Ананьев Б. Комплексное изучение человека и психологическая диагностика. *Вопросы психологии*. 1968. № 2. С. 57–61.
5. Ананьев Б. Человек как предмет познания. Ленинград : ЛГУ, 1968. 339 с.
6. Андрущенко В. Проблеми і перспективи розвитку вищої освіти в Україні на зламі століть. *Директор школи*. 2000. № 43. С. 8–9.
7. Арендт Г. Становище людини / пер. з англ. М. Зубрицької. Львів : Літопис, Центр гуманітарних досліджень Львівського держуніверситету ім. Івана Франка, 1999. 255 с.
8. Артюх В. Про деякі історіософські ідеї в філософській публіцистиці Миколи Шлемкевича: спроба екзистенціальної інтерпретації. *Філологічні трактати*. 2009. Т. 1. № 3–4. С. 5–14.
9. Балл Г. Орієнтири сучасного гуманізму (в суспільній, освітній, психологічній сферах). Київ : Б. в., 2007. 170 с.
10. Беляев В. Современные подходы в историко-педагогических исследованиях. *Педагогика*. 1995. № 6. С. 84–89.
11. Бердяев Н. О назначении человека. Москва : Республика, 1993. 383 с.
12. Бердяев Н. Философия свободы: смысл творчества. Москва : Правда, 1989. 607 с.

Додаток А Праці М. Шлемкевича

Додаток А.1 Перелік праць М. Шлемкевича, виданих в Україні та за її межами

1. Іванейко М. А вже весна, а вже красна... (Розмова про розум і творчий порив). *Літературно-науковий вісник*. 1927. Т. 94. Кн. 10. С. 148–163.
2. Іванейко М. А. Річинський: Проблема української релігійної свідомости [рецензія]. *Перемога. Суспільно-політичний двотижневик*. 1934. 15 серпня. Ч. 20. С. 14–15.
3. Іванейко М. Божий мир і Ф.Н.Є. *Перемога. Ідеологічний журнал Ф.Н.Є.* 1936. Ч. II. С. 73–76.
4. Іванейко М. Боротьба за владу. *Українські Вісти*. Львів, 1939. Ч. 160. С. 2.
5. Іванейко М. В добі національних ідей. *Українські Вісти*. Львів, 1938. Ч. 122. С. 2.
6. Іванейко М. Війна всіх проти всіх чи органічна синтеза. *Українські Вісти*. Львів, 1939. Ч. 126. С. 2.
7. Іванейко М. Вітер. *Літературно-науковий вісник*. 1929. С. 608–617, 858–866.
8. Іванейко М. Вітер. *Літературно-науковий вісник*. 1930. С. 48–56.
9. Іванейко М. В київських підвалах (Спомин). *Перемога. Суспільно-політичний двотижневик*. 1934. 1 серпня. Ч. 19. С. 9–12.

«Український огляд» – літературний неперіодичний журнал; вийшло 7 чисел. У 1959–1961 рр. журнал редагував М. Шлемкевич у США. Завданням журналу було зацікавити людей до знайомства з найновішими творами українських письменників. Журнал частково був для родин.

«Українські Вісти» (Львів, 1934–1939) – орган Фронту національної єдності. Головний редактор – І. Гладилевич, співредактори – Д. Паліїв, М. Шлемкевич, С. Волинець, В. Дзісь. Газета була добре редагована й усебічно інформувала про українське життя в Польщі і поза нею.

SUMMARY

PEDAGOGICAL IDEAS OF MYKOLA SHLEMKEVYCH (1894–1966)

The monograph, presented to a reader, is the first attempt to disclose the pedagogical ideas of M. Shlemkevych in the fields of History of Pedagogy, Theory and Methods of Upbringing, Philosophy of Education (a person as a subject of upbringing, guidelines for the formation of a young person's worldview, ethnopedagogical and ethnopsychological principles of the Ukrainian child's character upbringing, practical aspects of the development of spiritual sphere in the Ukrainian child); on the basis of scientifically substantiated criteria (active civic position, evolution of the ideas about the importance of pedagogical anthropology, ways of forming ideological orientations), there have been distinguished three stages in the development of his pedagogical ideas: the first (1921–1929) – the stage of theoretical substantiation of pedagogical anthropology; the second (1930–1948) – the stage of generalization of the issue concerning the Ukrainian educational ideal; the third (1949–1966) – the stage of content transformation in upbringing character of the Ukrainian child and ethno-cultural identity of Ukrainians.

In the monograph socio-cultural factors of the worldview formation in M. Shlemkevych as a pedagogical personality on the background of the social and political life of Galicia and the Ukrainian diaspora (freedom of choice, religion, faith, work on oneself, preservation of traditions) have been determined; practical aspects of the spiritual sphere development in the Ukrainians, ways and means of

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Серія «Педагогіка в іменах»

Випуск 5

Ореста Карпенко, Оксана Яців

**ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ
МИКОЛИ ШЛЕМКЕВИЧА
(1894 – 1966 рр.)**

Монографія

Редактор

Марія Стецик

Макетування та верстка

Василь Герман

Дизайн обкладинки

Олег Лазебний

Здано до набору 08.07.2019 р. Підписано до друку 22.07.2019 р.

Гарнітура Times New Roman. Формат 60x84 1/16.

Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 13,5. Зам. № 1199

Наклад 300 примірників

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Друк ПП «ПОСВІТ»

Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна

тел. (03244) 2-23-35, 3-38-50

E-mail: posvitdruk@gmail.com